

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De moed om te stoppen en een andere koers te varen: De linkerhand zou moeten weten wat de rechterhand doet

Staring, R.; Woude, M.A.H. van der

Citation

Staring, R., & Woude, M. A. H. van der. (2025). De moed om te stoppen en een andere koers te varen: De linkerhand zou moeten weten wat de rechterhand doet. *Criminatie & Recht*, 9(2), 83-87. doi:10.5553/CenR/254292482025009002001

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4308870>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

REDACTIONEEL

De moed om te stoppen en een andere koers te varen

De linkerhand zou moeten weten wat de rechterhand doet

Richard Staring & Maartje van der Woude

Sommige vragen worden met de jaren niet eenvoudiger, maar dringender. Hebben we te maken met een overheid die primair zorg draagt voor burgers en rechtsstatelijke waarden, of met een overheid die in toenemende mate bezig is met het veiligstellen van haar eigen bestuurlijke en politieke positie? Is migratiebeleid gericht op het daadwerkelijk oplossen van maatschappelijke problemen, zoals onzekerheid, uitsluiting en kwetsbaarheid, of vooral op het beheersen van politieke onrust, electorale druk en het beeld van ‘verlies aan controle’? En hoe moeten we omgaan met een bestuurspraktijk die enerzijds structureel vraagt om wetenschappelijke kennis, evaluaties en impactanalyses, maar anderzijds diezelfde kennis routinematig terzijde schuift zodra zij het gewenste beleidsverhaal ondergraaft of de snelheid van handelen vertraagt?

Deze vragen raken aan de kern van het hedendaagse migratiebestuur én aan de fundamenteën van de rechtsstaat. Wanneer beleid in toenemende mate wordt vormgegeven als een reeks noodmaatregelen, versnelde procedures en symbolische interventies, verschuift de functie van het recht. Het recht fungeert dan minder als begrenzend kader dat machtsuitoefening tempert, en minder als waarborg voor individuele rechten, en steeds vaker als instrument om bestuurlijke doelen te legitimeren. Dat heeft gevolgen voor klassieke rechtsstatelijke principes zoals legaliteit, proportionaliteit, rechtszekerheid en effectieve rechtsbescherming. Niet omdat deze formeel worden afgeschaft, maar omdat zij in de praktijk steeds conditioneler, fragieler en contextafhankelijker worden.

Binnen dit spanningsveld wordt kennis een ambivalente actor. Wetenschappelijke inzichten, evaluaties en jurisprudentie worden wel opgehaald, maar vooral selectief ingezet. Zij dienen eerder ter legitimering achteraf dan als richtinggevend uitgangspunt vooraf. Daarmee verschuift ook de rol van expertise in de rechtsstaat: van kritische tegenmacht naar ondersteunend decor. De rechtsstaat verwordt zo niet tot een openlijk repressief systeem, maar tot een systeem waarin juridische waarborgen formeel blijven bestaan, terwijl hun corrigerende werking structureel wordt uitgehouden.

Dit nummer van *Crimmigratie & Recht* laat zien hoe deze ontwikkeling zich concreet manifesteert. In beleid, uitvoering en rechtspraak verschijnt een overheid als een veelkoppige, gelaagde organisatie die tegenstrijdige signalen afgeeft. De linker-

Richard Staring & Maartje van der Woude

hand draait de duimschroeven aan – via grenscontroles, detentie, strafbaarstelling en terugkeerinstrumenten – terwijl de rechterhand blijft spreken over bescherming, proportionaliteit en mensenrechten. Die spanning is niet nieuw, maar krijgt in de huidige context van het Europese Migratie- en Asiel Pact, de voorgestelde Terugkeerverordening en nationale noodwetgeving een scherpere die de rekbaarheid van de rechtsstaat zichtbaar op de proef stelt.

De implicaties hiervan reiken verder dan het migratiedomein alleen. Wanneer uitzonderingslogica's normaliseren, wanneer snelheid structureel prevaleert boven zorgvuldigheid, en wanneer juridische waarborgen afhankelijk worden van bestuurlijke welwillendheid, verandert ook het karakter van de rechtsstaat zelf. Niet abrupt en spectaculair, maar geleidelijk en sluipend. De bijdragen in dit nummer maken duidelijk dat het crimmigratieveld bij uitstek fungeert als proeftuin voor deze verschuivingen. Juist waar strafrecht, bestuursrecht en vreemdelingenrecht in elkaar grijpen, wordt zichtbaar hoe repressie en bescherming, controle en zorg, en efficiëntie en rechtsstatelijkheid steeds minder in balans zijn.

De bijdragen in dit nummer

Het nummer opent met een bijdrage van Van Buggenhout over jonge nieuwkomers in België, waarin wachten wordt geanalyseerd als bestuurlijk instrument en als existentiële ervaring. Door het concept *waithood* te verbinden aan asiel- en verblijfsprocedures laat de auteur zien hoe tijd functioneert als een vorm van grenscontrole. Niet alleen ruimte, maar ook tijd wordt ingezet om te disciplineren, te vertragen en te sorteren. Voor jongeren die zich op het kruispunt van migratie en volwassenwording bevinden, heeft dit verstekkende gevolgen: levens worden opgeschort, plannen uitgesteld en toekomstperspectieven voorwaardelijk gemaakt. Deze bijdrage herinnert eraan dat crimmigratie niet alleen plaatsvindt via strafrecht of politieoptreden, maar ook via administratieve stilte en procedurele vertraging.

De bestuurlijke vertaling van dit beleid komt scherp naar voren in de bijdrage van Verbaas over detentieomstandigheden in grensprocedures, met bijzondere aandacht voor het Justitieel Complex Schiphol. De discussie over wat geldt als een 'gespecialiseerde bewaringsaccommodatie' blijkt geen technische of semantische kwestie, maar raakt aan de kern van rechtsbescherming. De bijdrage laat zien hoe nationale jurisprudentie blijft schuren met de eisen die voortvloeien uit het Unierecht en de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie. Daarmee wordt zichtbaar hoe uitvoeringspraktijken onder druk van capaciteit, snelheid en politieke urgentie steeds verder afdrijven van de juridische kaders die juist bescherming moeten bieden.

De Europese visie wordt uitgediept in de bijdrage van Pahladsingh, die het voorstel voor een nieuwe EU-Terugkeerverordening analyseert vanuit een grondrechtelijk perspectief. Opvallend is niet alleen de inhoud van het voorstel, maar vooral wat ontbreekt: een gedegen impact assessment. Daarmee herhaalt zich een patroon dat

ook zichtbaar was bij het Europese Migratie- en Asielpact. Vergaande beleidswijzigingen worden doorgevoerd zonder systematische toetsing van hun sociale, juridische en institutionele gevolgen. De bijdrage maakt inzichtelijk hoe het streven naar effectiviteit en harmonisatie zich moeizaam verhoudt tot fundamentele rechten, en hoe juridische waarborgen dreigen te verschuiven van uitgangspunt naar randvoorwaarde.

Waar Pahladsingh het normatieve en juridische kader analyseert, brengen Staring en collega's de uitvoeringspraktijk en haar gevolgen in beeld. Hun bijdrage over overlast en criminaliteit onder COA-bewoners laat zien hoe individuele, lokale en landelijke factoren samenkomen in concrete situaties. Tegelijkertijd maken zij duidelijk hoe simplificerende beleidsreacties – gericht op snelheid, repressie en voorspelbaarheid – juist voorbijgaan aan die complexiteit. Criminalisering wordt daarmee niet zozeer een oplossing, maar een bestuurlijke reflex die structurele oorzaken verhult.

Dat criminalisering geen exclusief Europees fenomeen is, blijkt uit de bijdrage van Al Sabri Halawi over vluchtelingenbestuur in Libanon. Door het begrip '*religio-crimmigration*' te introduceren laat zij zien hoe religieuze 'andersheid' binnen een consociationeel politiek systeem fungeert als trigger voor uitsluiting en strafrechtelijke logica. De bijdrage verbreedt het crimmigratiebegrip en maakt duidelijk dat vergelijkbare mechanismen van disciplineren, categorisering en uitsluiting ook buiten de Europese rechtsorde werkzaam zijn, zij het in andere institutionele gedaanten.

De Nederlandse context staat centraal in de bijdrage van Verbaten over de strafbaarstelling van onrechtmatig verblijf. De analyse laat zien hoe deze maatregel juridisch wankel, praktisch ineffectief en maatschappelijk ontwrichtend is. Strafbaarstelling creëert angst en symbolische daadkracht, maar geen terugkeer. Daarmee fungeert zij vooral als politiek signaal, met aanzienlijke neveneffecten voor migranten, hulpverleners en uitvoeringsorganisaties. De bijdrage illustreert scherp hoe strafrecht steeds vaker wordt ingezet als bestuursinstrument, losgezonnen van empirische evidentie over effectiviteit.

In Streppels bijdrage over Frontex verschuift de aandacht van handelen naar verantwoorden. Door de neutralisatietheorie toe te passen op een EU-agentschap wordt zichtbaar hoe discursieve strategieën van ontkenning, securitisering en humanitaire framing functioneren als instrumenten van zelflegitimatie. Frontex presenteert zichzelf als onmisbare veiligheidsactor én als beschermende humanitaire instantie, waarmee kritiek wordt geneutraliseerd zonder dat structurele veranderingen noodzakelijk worden. Deze bijdrage laat zien dat crimmigratie niet alleen wordt uitgevoerd in beleid en praktijk, maar ook wordt geproduceerd en bestendigd in taal.

Het nummer verbreedt de blik verder met een uitgebreide bespreking van het proefschrift *By invisible hands: work, exploitation and the migrant division of labour* van Ruben Timmerman door Masja van Meeteren. In een tijd waarin migratie-

Richard Staring & Maartje van der Woude

debatten sterk worden gedomineerd door asiel en terugkeer, verschuift deze bespreking de aandacht naar arbeidsmigratie en structurele sociale schade. Timmerman breekt met het dominante mensenhandeldiscours en pleit voor een *criminology of work* waarin *social harm* centraal staat.

Het nummer sluit af met twee annotaties die samen laten zien waar rechterlijke tegenmacht nog betekenisvol kan zijn. Chatelion Counet bespreekt het *Adrar*-arrest van het Hof van Justitie, waarin wordt bevestigd dat de bewaringsrechter ambtshalve moet kunnen toetsen aan het non-refoulementbeginsel. Van Noorloos analyseert het EHRM-arrest *Cimpaka Kapeta/België*, waarin preventieve mobiliteitsbeperkingen kritisch worden getoetst aan proportionaliteit, motivering en procedurele waarborgen. Beide annotaties laten zien dat rechterlijke controle geen formaliteit is, maar een wezenlijk correctiemechanisme binnen een steeds verder verhard migratieregime.

Tot slot

Wat de bijdragen in dit nummer gemeen hebben is niet alleen hun kritische blik op afzonderlijke beleidsmaatregelen of juridische constructies, maar ook hun gezamenlijke inzicht dat het migratiedomein steeds vaker fungeert als testgebied voor bestuurlijke rekbaarheid. Juist hier worden grenzen verkend van wat nog als proportioneel, noodzakelijk en rechtmatig kan worden gepresenteerd. Dat gebeurt zelden in één abrupte beweging, maar via opeenstapelingen van kleine verschuivingen: versnelde procedures, verruimde bevoegdheden, verlaagde toetsingsdrempels en een toenemende afhankelijkheid van symbolische daadkracht.

De rechtsstaat wordt in die context niet frontaal terzijde geschoven, maar stap voor stap geherconfigureerd. Juridische waarborgen blijven formeel intact, maar verliezen gaandeweg hun corrigerende kracht wanneer zij structureel moeten wijken voor efficiëntie, beheersbaarheid en politieke urgentie. De vraag die dit nummer oproept, is daarom niet of de rechtsstaat nog bestaat, maar hoe selectief hij wordt toegepast, en voor wie hij in de praktijk nog functioneert als bescherming tegen machtsuitoefening.

Tegelijkertijd laten de bijdragen zien dat deze ontwikkeling geen natuurwet is. Rechterlijke interventies, kritische kennisproductie en empirisch onderbouwde analyses tonen dat tegenmacht mogelijk blijft, mits zij wordt erkend en serieus genomen. Dat vraagt om bestuurlijke terughoudendheid, om wetgeving die ruimte laat voor zorgvuldigheid, en om een herwaardering van expertise als richtinggevend in plaats van decoratief.

De moed waar dit redactioneel op wijst, is dan ook niet de moed om harder op te treden, sneller te beslissen of verder af te bakenen. Het is de moed om te stoppen waar beleid zichzelf begint te herhalen, om koers te wijzigen waar beheerslogica's de overhand krijgen, en om opnieuw te kiezen voor het recht als begrenzing van macht, ook – en juist – wanneer dat politiek ongemakkelijk is. In die zin is dit num-

De moed om te stoppen en een andere koers te varen

mer geen sluitstuk, maar een uitnodiging: om migratie niet langer te beschouwen als een uitzondering op de rechtsstaat, maar als een domein waarin haar robuustheid telkens opnieuw wordt bewezen of prijsgegeven.